

Literárnokritická reflexia slovenskej literatúry 2019

Vladimíra Mravcová

Dňa 7. mája 2019 sa v Ústave slovenskej literatúry SAV v Bratislave uskutočnil vedecký seminár *Literárnokritická reflexia slovenskej literatúry 2019*, ktorý sa zameriaval – rovnako ako jeho predchádzajúce ročníky – na zhodnotenie aktuálnej slovenskej literárnej produkcie. V úvode podujatia, ktorého spoločnými organizátormi boli Ústav slovenskej literatúry SAV a občianske združenie Platforma pre literatúru a výskum, vystúpil Vladimír Barborík (ÚSIL SAV) s príspevkom *Dve podoby minulosti v súčasnej slovenskej próze*, v ktorom vymedzil a priblížil dva prístupy k literárnemu stvárneniu minulosti. Prvý prístup vychádza z individuálnej spomienky, východiskom druhého sú dejiny ako nadosobný typ písania. V rámci próz osobnej pamäti pozitívne zhodnotil presvedčivosť a univerzálny charakter zážitkov v spomienkovej próze Pavla Vilikovského *Rajc je preč*, melancholicky ladené spracovanie odchádzania pamäti v knihe Dušana Duška *Strih vetra*, no upozornil aj na nedostatky knihy Jána Púčka *Med pamäti*. Z aspektu motivácie autora vypovedať o dejinách poukázal na základe knihy Pavla Rankova *Legenda o jazyku* na presúvanie historického románu do sféry populárneho čítania. V závere zdôraznil príklon súčasnej slovenskej prózy k osobnej výpovedi, čo však vo vzťahu k dejinám dokázalo produktívne využiť len niekoľko diel.

Ivana Taranenková (ÚSIL SAV) si pre svoj príspevok vybrala prózu Juraja Bindzára *Zvon* s podtitulom *Vidiecky román so zlým koncom*,

ktorý z hľadiska tradície zaradila k línii ironických satirického reprezentovania malomestskej spoločnosti. V románe sledovala zobrazenie aktuálnej dejinnej situácie v súvislosti s historickou minulosťou stredoeurópskeho priestoru, zdôraznila funkčnosť prelínania transcendentálnych otázok s prízemným a nízkym, prepájanie patetického s ironickým či realistického s groteskným. Takisto ocenila spôsob využívania tradičných literárnych postupov, ako napr. presvedčivo vystavanú zápletku, konflikt postáv či účinne gradovaný dej. Román označila za spoločensko-kritický a za v dobrom slova zmysle tradičný.

Karol Csiba (ÚSIL SAV) nahliadal na prózu Denisy Fulmekovej *Doktor Mráz* ako na výpoveď o charaktere historického rozprávania v súčasnej próze a z tejto perspektívy analyzoval v nej uplatnené spôsoby stvárnenia historickej minulosti. Knihu zhodnotil ako súdržnú, no bez skúmania kritérií pre určenie viny a zodpovednosti za vojnové udalosti. K nedostatkom zaradil napr. metodickú konštrukciu prózy, absenciu zložitých reflexií či naivné pomenovanie toho, ako veľké dejiny ovplyvňujú životy jednotlivcov. V závere si položil otázku, do akej miery sa historickému rozprávaniu darí skúmať skryté či menej prebádané vrstvy historickej pamäti.

Blok venovaný poézii otvoril Michal Jareš (Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha) príspevkom *Básničky matky* (M. Abelová, L. Šafra-

324 *nová*). Porovnával v ňom spôsob spracovania tém materstva a pôrodu v zbierkach *Post partum* Lenky Šafranovej a *Večný pocit nedele* Mirky Ábelovej. Prevedenie témy u Ábelovej charakterizoval ako extrovertné a exhibičné, vypovedajúce viac o egu ako o materstve. V prípade Šafranovej básni poukázal na introvertnejšie prežívanie, ktoré len naznačuje, a tak necháva priestor i tajomstvu, no občas uniká k páto-su. Za nedostatok v oboch knihách označil to, že spoločné tematizovanie zrodu ostáva často v rovine informácií o naplnení spoločenských očakávaní, obmedzuje sa na zápis okamžikov alebo na stav, ktorému chýbajú dôsledné prežitie a esencia. Upozornil taktiež na absenciu hlbšieho a dôveryhodnejšieho stvárnenia premien, ktoré nastávajú v živote rodičov po príchode dieťaťa.

Viliam Nádaskay (ÚSIL SAV) predniesol príspevok *Dve podoby lyrického subjektu. E. Tomkuliaková (Cudzie slová) a E. J. Groch (nil, úvod)*. V zbierke E. J. Grocha si všimal prevažne spôsob vytvárania napätia medzi večným, metafyzickým a dočasným, materiálnym. V poézii E. Tomkuliakovej sa zamerl na úsilie subjektu o vytvorenie sebaobrazu. Následne poukázal na podobnosti medzi zbierkami nielen v kompozičnom experimente a v nepoetickom jazyku, ale aj v charaktere lyrického subjektu, ktorý sa konštituuje vedomým prisvojovaním vonkajších cudzích vplyvov. Kým subjekt Grocha sa s nimi stotožňuje, u Tomkuliakovej tieto svety zasahujú do subjektu často proti jeho vôli, s čím sú spojené úzkostné pocity či paranoidné výpovede.

Ivana Hostová (Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, Prešov) sa vo svojich *Poznámkach k Platforme K. Chmela* interpretačne sústredila na dva aspekty Chmelovej poézie. Prvý sa dotýka roviny spoločensky zaujatých textov, v rámci ktorých vyzdvihla dostatok podnetov ku komplexnému hodnoteniu politických tendencií bez moralizovania. Druhý aspekt je spojený s prekladovo apropriatívnymi postupmi, pri ktorých zdôraznila, že nie sú stratégiou, ale prirodzeným vyústením autorského pohybu vo svete. Ocenila zbavenie sa ambícií po defi-

nitívnosti celku či schopnosť vidieť báseň ako súčasť pokračovania iných básní.

K poézii Karola Chmela sa vyslovila aj Miroslava Košťálová (*Vysoká škola múzických umení, Bratislava*) v referáte *K dvom zbierkam z Modrého Petra: Tesseract (M. Milčák) a Platforma (K. Chmel)*. V Chmelových básňach zo zbierky *Platforma* sledovala existenciálny rozmer a spôsoby jeho prejavu. Vo vzťahu k téme existencie sa zaujímala napr. o motív plynutia času, no osobitú pozornosť venovala najmä motívu vody. V zbierke *Tesseract* Mariána Milčáka sledovala formy existencie v súvislosti so spirituálnou líniou autorovej tvorby či s prelínaním lyrického a filozofického aspektu.

Aktuálnu dramatickú literatúru predstavila Nora Nagyová (*Vysoká škola múzických umení, Bratislava*) v príspevku *Čo je nové v slovenskej dráme?* Predmetom jej záujmu bol súbor ôsmich bábkových hier pre Dezorzovo lútkové divadlo s názvom *Lútkohry* (Geza Dezorz, Agda Bavi Pain) a kniha trinástich dramatických textov, ktoré vznikli na základe spolupráce režiséra Blaha Uhlára a členov ochotníckeho súboru DISK z Trnavy-Kopánky (*Blaho Uhlár a DISK: Hry*). V *Lútkohrach* si referentka všimala nadväznosť na tradičné inšpiračné vzory, analyzovala ich modifikácie v aktuálnom kontexte, upozornila na súvislosť s popkultúrou. V rámci druhej knihy priblížila témy a ozrejnila špecifické znaky prepojené s poetikou dekompozície. V závere zhrnula spoločné črty oboch divadelných zoskupení, zdôrazňujúc ich vyhranenú umeleckú poetiku.

Radoslav Passia (ÚSIL SAV) názvom svojho príspevku *Majster alkohol v novej próze (I. Medeši, M. Janáč, M. Vadas a i.)* odkazoval na román Jacka Londona a nadväzujúc na jeho rozlíšenie dvoch základných typov pijana uvažoval o možnosti vymedzenia danej postavy v slovenskom kontexte na typ tzv. pištankovský (prízemný, vulgárny, živočišný) a rakúsovský (transformácia Londonovho vtipného a fantazijného pijana, filozofa). V prózach uvedených autorov sa R. Passia okrem postáv zamerl aj na prostredie spojené s pijatikou. V knihe Ivana Medeših *Jedenie* ocenil presvedčivo evo-

kovaný priestor krčmy, ktorý vypovedá tiež o širšom sociálnom prostredí. Z tohto hľadiska označil knihu Mila Janáča *Milo nemilo* za dokumentárne zaujímavú, no umelecky spornú pre prílišnú jednoznačnosť. Naopak, jednoznačnosť sa dokázal vyhnúť Marek Vadas v knihe *Zlá štvrt'*. Kým u Vadasa je krčma sférou iniciácie, komunikácie či prechodu do inej dimenzie, Medešihu pijan-intelektuál v nej zakúša beznádejnosť svojej existencie.

Feministickú líniu súčasnej slovenskej prózy sledoval Rafał Majerek (Inštitút slovanskej filológie Jagelovskej univerzity, Krakov) v príspevku „*Nová angažovanosť*“ v próze U. Kovalyk. Interpretoval autorkinu prozaickú zbierku *Čisté zviera* z perspektívy angažovanosti ako dôležitej črty feministicky zameranej aktivity. Po ozrejmnení chápania pojmu „nová angažovanosť“ (rozšírenie priestoru citlivosti voči aktuálnym problémom v spoločnosti a reflexia ich

možných riešení) priblížil motívy vytvárajúce obraz negatívnych aspektov súčasnosti s upriamením pozornosti na konfrontáciu jednotlivca s násilím založeným na mocenských vzťahoch. V súvislosti so zbierkou *Čisté zviera* poukázal na výrazné hodnotenie javov a spôsobov reagovania na isté situácie, či už ide o témy z oblasti marginalizovaných skupín alebo extrémizmu. Svoj pohľad uzavrel konštatovaním, že pod ironicky zmiereným, no stále prevažne pesimistickým naladením z bezútešnej reality presvitá nádej v aktívnom nesúhlase.

Jednotlivé vystúpenia a najmä následné plodné diskusie priniesli rôzne podnety pre uvažovanie nad aktuálnou slovenskou prózou, poéziou i drámou. V konfrontácii interpretačných pohľadov, kritických poznámok, sumarizujúcich záverov i diskusných otázok seminár prispel k naznačeniu ťažiskových tém a tiež celkového charakteru súčasnej slovenskej literárnej tvorby.

Mgr. Vladimíra Mravcová
Ústav slovenskej literatúry SAV
Dúbravská cesta 9
841 04 Bratislava
Slovenská republika
e-mail: Vladimira.Mravcova@savba.sk